



Laidiens: **21.03.2014., Nr. 58**
Oficiālās publikācijas Nr.: **2014/58.2**

Ministru kabineta noteikumi Nr.143

Rīgā 2014.gada 18.martā (prot. Nr.17 10.§)

Darba aizsardzības prasības, strādājot augstumā

*Izdoti saskaņā ar Darba aizsardzības likuma
25.panta 17.punktu*

I. Vispārīgie jautājumi

1. Noteikumi nosaka darba aizsardzības prasības, strādājot augstumā, lai novērstu risku nodarbināto drošībai un veselībai.
2. Noteikumi attiecas uz strādāšanu vietās, kas atrodas vismaz 1,5 m augstumā no zemes vai jebkuras citas drošas virsmas, tai skaitā darbs pazemē, ja ir iespējams kritiens, uz sastatnēm, kāpnēm, jumtiem, kā arī izmantojot virves un stiprinājumus (turpmāk – darbs augstumā).

II. Prasības darbam augstumā un darba organizēšana

3. Pirms uzsākt darbu augstumā, darba devējs novērtē attiecīgās darba vides riskus atbilstoši normatīvajiem aktiem par darba vides iekšējās uzraudzības kārtību un nosaka pasākumus darba vides riska samazināšanai vai tā novēršanai.
4. Ja paredzēts veikt darbu augstumā, jo īpaši, ja darba virsma ir no neizturīgiem materiāliem, darba virsmu nožogo un nostiprina, lai tā būtu stabila, nekustīga un neradītu risku nodarbināto un citu cilvēku drošībai un veselībai, kā arī nodrošina, lai tiktu ievērotas ergonomikas prasības un principi.
5. Ja, novērtējot darba vides risku, tiek konstatēts, ka, ņemot vērā konkrētā darba specifiku un darba vides apstākļus, darba vietu nav iespējams izveidot atbilstoši šo noteikumu 4. punktā minētajām prasībām, darba devējs nodrošina darba aprīkojumu:
 - 5.1. kas ir vispiemērotākais drošas darba vides radīšanai un uzturēšanai;
 - 5.2. kura izmēri un konstrukcija ir piemērota darba veidam un paredzamajai slodzei un ļauj droši pārvietoties.
6. Darbu augstumā atļauts veikt tikai ar piemērotu un normatīvajiem aktiem par darba aizsardzības prasībām atbilstošu darba aprīkojumu, kā arī izmantojot kolektīvos aizsardzības līdzekļus, kas novērš kritiena risku. Ja šāda aprīkojuma lietošana nav iespējama darba rakstura dēļ, darba devējs nodarbinātajiem nodrošina drošu piekļūšanu

darba vietai un apgādā ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, kuri projektēti un izgatavoti atbilstoši normatīvajiem aktiem par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem un paredzēti kritiena ierobežošanai un apturēšanai. Darba devējs nodrošina darba aprīkojuma un aizsardzības līdzekļu lietošanu saskaņā ar ražotāja instrukciju un tehnisko dokumentāciju, kā arī darba aizsardzības instrukcijās noteiktajām prasībām.

7. Nosakot piemērotāko veidu darba veikšanai augstumā, nodarbināto skaitu un līdzekļus drošu darba apstākļu radīšanai, tai skaitā kolektīvos un individuālos aizsardzības līdzekļus piekļūšanai darba vietai, ņem vērā:

7.1. darba veikšanas augstumu, pārvaramo augstumu un piekļūšanas iespējas darba vietai;

7.2. darba veidu, darba apstākļus un to paredzētās izmaiņas;

7.3. darba vietas izmantošanas ilgumu un nodarbināto pārvietošanās biežumu;

7.4. darba virsmas izturību, aizsardzības līdzekļu uzstādīšanas iespējas, tai skaitā drošības punktu izturību, kā arī izmantojamā darba aprīkojuma specifiku;

7.5. ugunsbīstamību, sprādzienbīstamību, elektrobīstamību un citu riska faktoru iespējamību;

7.6. glābšanas darbu iespējas ārkārtas gadījumos;

7.7. laikapstākļus;

7.8. nodarbinātā veselības stāvokli.

8. Ņemot vērā izvēlēto darba aprīkojuma veidu, paredz atbilstošus darba aizsardzības pasākumus, lai novērstu vai līdz minimumam samazinātu risku nodarbināto drošībai un veselībai, kas ir saistīts ar šī darba aprīkojuma lietošanu. Ja nepieciešams, uzstāda aizsargierīces, kas novērš kritiena risku.

9. Darbam augstumā paredzētais darba aprīkojums ir vienkārši lietojams, ar nodarbinātajam piemērotu uzbūvi un pietiekami izturīgs, lai novērstu vai apturētu kritienu no augstuma un nodrošinātu nodarbināto pret savainošanās iespēju.

10. Materiālus, iekārtas un citu darba inventāru, kas nepieciešams darbam augstumā, pārvieto tā, lai nodrošinātu tā stabilitāti un drošumu, jo sevišķi, atrodoties kustībā, lai tie nerada risku nodarbināto un citu cilvēku drošībai un veselībai. Darba devējs nodrošina, ka nodarbinātajiem ir pieejama instrumentu soma vai josta, ko lieto gadījumos, kad iespējama instrumentu krišana, veicot darbu augstumā, vai nodrošina neatkarīgu instrumentu nostiprināšanu iekārtā stāvoklī.

11. Darbu augstumā atļauts veikt personām, kuru veselības stāvoklis novērtēts saskaņā ar normatīvajiem aktiem par obligāto veselības pārbaudi veikšanas kārtību un atbilst veicamajam darbam un kuras ir apmācītas atbilstoši normatīvo aktu prasībām par apmācību darba aizsardzības jautājumos, ņemot vērā šo noteikumu 90. punktā minēto specifiku darbam augstumā.

12. Ja darbs augstumā rada paaugstinātu risku nodarbināto drošībai un veselībai (turpmāk – darbs augstumā paaugstinātas bīstamības apstākļos), darbu veikšanai darba devējs norīko vismaz divus nodarbinātos, kuri ir praktiski apmācīti drošai darbu veikšanai, darba aprīkojuma un individuālo līdzekļu lietošanai darbam augstumā.

13. Darbu augstumā atļauts veikt vienīgi tad, ja laikapstākļi nerada risku nodarbināto drošībai un veselībai. Darbu augstumā aizliegts veikt nelabvēlīgos laikapstākļos (stipras lietusgāzes, negaiss, intensīva snigšana), tai skaitā nepietiekamas redzamības apstākļos, izņemot ārkārtas situācijas. Darba vietu augstumā, kur pastāv kritiena,

pakļupšanas vai paslīdēšanas risks, norobežo un nodrošina, lai norobežojums būtu pamanāms arī nelabvēlīgos laikapstākļos, izņemot gadījumus, ja to nav iespējams izdarīt darba specifikas dēļ.

14. Pārvietošanās starp piekļūšanas līdzekļiem un darba platformām, stāviem vai trapiem nedrīkst palielināt kritiena risku.

15. Darba devējs nodrošina, ka nodarbinātie pirms darbu uzsākšanas, kā arī mainoties darba apstākļiem, darba vietu augstumā vizuāli novērtē, pārliecinoties par drošu darba vidi, kas nerada risku viņu drošībai un veselībai un ziņo darba devējam par nepieciešamajiem pasākumiem drošai darba veikšanai.

16. Pirms darbu uzsākšanas, lai novērstu iespējamu risku citām personām, darba zonu zem darba vietas augstumā norobežo vai veic citus drošības pasākumus teritorijā, kurā tiks veikti darbi augstumā.

17. Darba devējs, darba devēja norīkota persona vai darba aizsardzības speciālists izsniedz nodarbinātajiem norīkojumu darbam augstumā paaugstinātas bīstamības apstākļos (pielikums) vai līdzvērtīgu dokumentu, ja paredzēts veikt šādus darbus:

17.1. darbu piecu metru augstumā un augstāk no grunts, pārseguma, atbalsta platformas vai citas konstrukcijas, kam nav aizsargnožogojuma vai darba veikšanai nepieciešams iziet ārpus aizsargnožogojuma (turpmāk – augstkāpēja darbs);

17.2. darbu iekārtā stāvoklī, kurā nodarbinātais par primāro drošības līdzekli, lai piekļūtu darba vietai, pozicionētu darba vietu vai nolaistos, izmanto virvi vai citus stiprinājumus, izveidojot fiksētu darba vietu augstumā (turpmāk – industriālā alpīnista darbs).

18. Norīkojumu atsevišķiem darbiem augstumā paaugstinātas bīstamības apstākļos var neizsniegt, ja šāda darba veikšana saistīta ar pastāvīgi izpildāmiem pienākumiem, darba devējs nodrošinājis nodarbināto ar atbilstošiem individuāliem aizsardzības līdzekļiem un drošības prasības ir aprakstītas darba aizsardzības instrukcijā konkrētiem darbiem.

III. Kolektīvie un individuālie aizsardzības līdzekļi un to lietošana

19. Lai mazinātu risku nodarbināto drošībai un veselībai, priekšroku dod kolektīvajiem aizsardzības līdzekļiem salīdzinājumā ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, bet, ja nepieciešams, abus var kombinēt.

20. Ja nodarbinātais darbam augstumā vienlaikus lieto vairākus aizsardzības līdzekļus, tai skaitā kombinē kolektīvos un individuālos aizsardzības līdzekļus, tiem jābūt savstarpēji savietojamiem un jānodrošina nodarbinātā aizsardzība pret kritiena risku.

21. Darba devējs nodrošina, ka darbam augstumā tiek izmantoti tikai droši, tehniskā kārtībā esoši un pārbaudīti kolektīvie un individuālie aizsardzības līdzekļi, kā arī nodrošina individuālo aizsardzības līdzekļu pārbaūžu dokumentēšanu. Darba devējs nodrošina individuālo aizsardzības līdzekļu pārbaudi pirms lietošanas, tai skaitā pirms darba uzsākšanas, to apkopi, tīrīšanu un remontu saskaņā ar aizsardzības līdzekļa ražotāja instrukciju.

22. Veicot darbu augstumā, izmanto šādus kolektīvos aizsardzības līdzekļus:

22.1. stacionāros aizsardzības līdzekļus, tai skaitā aizsargnožogojumus, drošības platformas un aizslietņus, kas iekļauti ēkas konstrukcijā;

22.2. pagaidu aizsardzības līdzekļus, tai skaitā sastatnes, aizsargnožogojumus, drošības platformas un aizslietņus, kas paredzēti uzstādīšanai uz laiku konkrētu darbu veikšanai augstumā;

22.3. stacionārās vai pagaidu drošības līnijas, kas ir vertikāli un horizontāli trošu, sliežu, virvju ceļi un kas savienojumā ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem paredzēti nodarbinātā norobežošanai no iekļūšanas kritiena riska zonā vai kritiena apturēšanai, ja nodarbinātais atrodas kritiena riska zonā, kā arī speciālā inventāra fiksācijas nodrošināšanai;

22.4. stacionāros vai pagaidu drošības punktus (turpmāk – enkurpunkti), pie kuriem tiek stiprināti drošības līdzekļi, tai skaitā virves un stropes, kas savienojumā ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem paredzēti, lai novērstu nodarbinātā iekļūšanu kritiena riska zonā vai, ja darbs tiek veikts kritiena riska zonā, nodrošinātu kritiena apturēšanu.

23. Darba vietā augstumā, kur paredzēts izmantot aizsargnožogojumu, ņemot vērā darba specifiku un nodarbināto auguma garumu un ķermeņa masu, uzstāda horizontālu sānu malu aizsargnožogojumu trijos līmeņos, ievērojot šādus margu augstumus no pamata klāja virsmas:

23.1. augšējā marga – vismaz 1 metra augstumā;

23.2. starpmarga – vismaz 50 cm augstumā;

23.3. kājlīste – vismaz 15 cm augsta.

24. Izvēlētie piekļūšanas līdzekļi darba vietai augstumā nodrošina nodarbināto drošu evakuāciju nopietnu un tiešu briesmu gadījumā.

25. Ja konkrēta darba veikšanai nepieciešams uz laiku noņemt kolektīvos aizsardzības līdzekļus, kritienu novēršanai veic līdzvērtīgus darba aizsardzības pasākumus. Konkrēto darbu aizliegts veikt, ja šādi darba aizsardzības pasākumi nav nodrošināti. Pēc minētā darba pilnīgas vai daļējas pabeigšanas kolektīvos aizsardzības līdzekļus uzstāda no jauna.

26. Darba vietu, kuras pamata virsmā ir atvērumi, tai skaitā liftu šahtas un inženierkomunikāciju šahtas, un pastāv kritiena vai caurkrišanas risks, aprīko ar aizsargnožogojumu vai izturīgiem pārsegumiem, kas nodrošina nodarbināto aizsardzību pret kritienu.

27. Darba devējs nodrošina, ka darbam augstumā izmantotais darba aprīkojums, jo īpaši kāpnēs, sastatnes un aizsargnožogojums ir drošs. Darba devējs ir atbildīgs par šāda darba aprīkojuma drošu uzstādīšanu un lietošanu, lai novērstu nelaimes gadījuma risku.

28. Kolektīvos aizsardzības līdzekļus kritienu novēršanai var neuzstādīt tikai tajās vietās, kur iespējama droša piekļūšana pa stacionārām kāpnēm vai no kāpņu telpas.

29. Veicot darbu augstumā, par individuālo aizsardzības līdzekli aizsardzībai pret kritieniem izmanto drošības sistēmu, kura sastāv no iekares, kas aptver kājas, vidukli, krūšu kurvi un plecus, un ierīces ķermeņa noturēšanai un kritiena apturēšanai kopā ar vienu vai vairākiem šādiem specifiskā aprīkojuma elementiem:

29.1. pozicionēšanas josta, kas paredzēta nodarbinātā pozicionēšanai darba vietā un nav izmantojama kā atsevišķs drošības līdzeklis pret kritienu no augstuma;

29.2. sēdoša darba stāvokļa nodrošināšanai paredzēts sēdekļis, kas ir integrēts iekarē un nav izmantojams kā drošības līdzeklis pret kritienu no augstuma;

29.3. karabīne – ierīce, kas paredzēta divu cilpu, inventāra, enkurpunktu vai citu elementu savstarpējai sastiprināšanai un aprīkota ar automātisku aizverošu slēgu, kurš papildus fiksējas manuāli, pusautomātiski vai automātiski;

- 29.4. pašdrošināšanas ierīce, kas paredzēta kā fiksācijas līdzeklis uz drošības līnijas kritiena gadījumā;
- 29.5. triecienslāpētājs – ierīce, kas kritiena gadījumā absorbē triecienu;
- 29.6. pacelšanās ierīce, kas paredzēta, lai pārvietotos vertikāli uz augšu, un ir pašfiksējoša virzienā uz leju;
- 29.7. nolaišanās ierīce, kas paredzēta, lai pārvietotos vertikāli uz leju pa virvi, ir automātiski bloķējoša ar iespēju papildu manuālai bloķēšanai un atbilst autonomam drošības punktam;
- 29.8. kombinēta ierīce, kas paredzēta virzībai uz augšu un ir pašfiksējoša ar papildu manuālu fiksāciju;
- 29.9. virves pašgājējs, kas pārvietojams pa drošināšanas virvi;
- 29.10. kritiena apturēšanas ierīce, kas paredzēta kritiena apturēšanai kritiena brīdī un automātiski fiksējas, ja rodas dinamiska slodze;
- 29.11. drošināšanas ierīce, kas paredzēta nodarbinātā fiksācijai uz darba virves – virves, ko izmanto par piekļūšanas, nolaišanās un atbalsta līdzekli;
- 29.12. atsaite.
30. Augstkāpēja darbu veikšanai iekari darbam augstumā lieto kopā ar pozicionēšanas jostu un ierīcēm kritiena apturēšanai. Ja paredzēts veikt darbu elektropārvades līniju (līdz 20 kV) balstos, var izmantot arī pozicionēšanas jostas.
31. Industriālā alpīnisma darbu veikšanai lieto iekari, kas paredzēta darba vietas pozicionēšanai un ļauj ilgstoši veikt nepieciešamo darbu iekārtā stāvoklī.
32. Izvēloties individuālo aizsardzības līdzekli ar integrētu triecienslāpētāju, ņem vērā ražotāja lietošanas instrukcijā vai tehniskajā dokumentācijā norādīto triecienslāpētāja iespējamo pagarinājumu.
33. Atbilstoši paredzētajam darbam augstumā papildus aizsardzības līdzekļiem kritiena ierobežošanai vai novēršanai darba devējs nodrošina nodarbinātos ar nepieciešamajiem individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, tai skaitā ar aizsargķiveri, ko iespējams fiksēt pie galvas, un aizsargapaviem ar neslīdošu zoli. Atbilstoši paredzamajam riskam ievēro šādas prasības:
- 33.1. ja paredzēts darbs ar spriegumaktīvām detaļām vai to tuvumā, darba devējs nodrošina aizsardzības pasākumus elektrības riska novēršanai vai samazināšanai, tai skaitā apgādā nodarbinātos ar elektrību izolējošu darba aprīkojumu un individuāliem aizsardzības līdzekļiem – cietu aizsargķiveri ar elektrību izolējošu zoda siksnu, aizsargapaviem ar izolējoša materiāla zolēm, aizsargbrillēm aizsardzībai pret caursiti;
- 33.2. ja paredzēts darbā izmantot motorzāģi vai citus griezējinstrumentus, darba devējs nodrošina aizsardzības pasākumus iezāģēšanas riska novēršanai vai samazināšanai, tai skaitā apgādā nodarbinātos ar atbilstošu darba aprīkojumu un individuāliem aizsardzības līdzekļiem – darba apģērbu un darba apaviem ar pretiezāģēšanas aizsardzību, cietu aizsargķiveri ar zoda siksnu un sejas un dzirdes aizsardzības līdzekļiem;
- 33.3. ja paredzēts darbu augstumā veikt iekārtā stāvoklī, izmantojot virvi, darba devējs nodrošina nodarbinātos ar industriālajam alpīnismam paredzētu aizsargķiveri, ko iespējams fiksēt ar zoda siksnu;
- 33.4. ja darbs augstumā saistīts arī ar citu darba vides riska faktoru iedarbību, darba devējs nodrošina nodarbinātos ar nepieciešamajiem individuālajiem aizsardzības līdzekļiem.
34. Ja paredzēts darbu veikt uz iekārtas, kas paredzēta nodarbināto celšanai un pārvietošanai, darba devējs nodrošina iekārtas lietošanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par darba aizsardzības prasībām, lietojot darba